

Research Paper

Educational Implications of International tribunals for the purposes and approach of the court

Mahdi Reza Sadeghi¹, Seyed Qasem Zamani^{2*}

1- Ph.D Candidate in International Law, Faculty of Law, Theology and Political Science, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Professor in law, Department of International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Received:2019/09/28

Accepted:2020/01/01

PP:197-211

Use your device to scan and read the article online

DOI:

[10.30495/jedu.2022.31354.6288](https://doi.org/10.30495/jedu.2022.31354.6288)

Keywords:

punishment , court , Teaching

Abstract

Introduction & Objective: The Ad Hoc International Criminal tribunals paid special attention to the purposes of punishment, both normatively and procedurally. The Statute and Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Court do not mention the purposes of punishment but the common goals of the two courts provide the Court to follow of Ad Hoc international criminal tribunals model of punishment. The aim of the present study is to research the extent to which the Court's influence on the purposes of punishment in the light of the teachings and findings of Ad Hoc international criminal tribunals in a descriptive and analytical manner.

Methodology: This research is a quantitative research and applied in terms of purpose and also it has a descriptive -Analytical method. Library studies used to collect information such as theoretical foundations and research background. The Case information is obtained from cases heard by the International Criminal Tribunals for Yugoslavia and Rwanda.

Results: The Purposes of punishment have not been identified in the documents of the International Criminal Court but However, the Court's proceeding have addressed the issue of the purposes of punishment and have used the model of the International Criminal Tribunals for Yugoslavia and Rwanda in practice.

Conclusion: The common goals and issues of the International Criminal Court and Ad Hoc international criminal tribunals, and in particular the connection of these courts with international peace and security, allow the Court to, in the light of a logical connection and purposeful intentions, be able to follow the case law of the Ad Hoc International Criminal tribunals in relation to Use punishment purposes; An approach that not only contrary to rule but also agrees with the rule and helps the court to compensate for its normative shortcomings in the light of judicial procedure.

Citation: Mahdi Reza Sadeghi, Seyed Qasem Zamani .(2023). Educational Implications of International tribunals for the purposes and approach of the court. Journal of New Approaches in Educational Administration; 14(2):197-211

Corresponding author: seyed Qasem Zamani

Address: Professor in law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabatabaee, University, Tehran, Iran

Tell: 09122140746

Email: drghzamani@gmail.com

Extended Abstract

Introduction:

The Ad Hoc international criminal tribunals paid special attention to the purposes of punishment, both normatively and procedurally. In the resolutions of the founders of these tribunals, some of the purposes of punishment have been mentioned in general, but in a significant number of Cases, the purposes of punishment have been considered in detail. Although these tribunals tried to establish a link between the issue of punishment and national peace and reconciliation, no coherent and unique approach was established between these concepts. In this article, based on the relevant documents and the study of all the Judgements issued by the tribunals in the case in which the issue of the purposes of punishment is mentioned, an attempt will be made to clarify the approach of these tribunals to the purposes of punishment, And then examine the extent to which the International criminal court influence on the approach of these tribunals.

Methods

This research is a quantitative research and applied in terms of purpose and also it has a descriptive -Analytical method. Library studies used to collect information such as theoretical foundations and research background. The Case information is obtained from cases are proceeded by the International Criminal Tribunals for Yugoslavia and Rwanda. In fact, the statistical population used in this study is the Judgements issued by these tribunals. In the light of the common goals of both courts, a logical connection is established between them.

Results

The results of the research show that the purposes of punishment have been considered both normatively and procedurally in the Ad

Hoc International Criminal Tribunals for Yugoslavia and Rwanda but this issue has not been identified in the documents of the International Criminal Court but However, the Court's proceeding have addressed the issue of the purposes of punishment and have used the model of the International Criminal Tribunals for Yugoslavia and Rwanda in practice.

Conclusion

The International Criminal Court (ICC) was established at a time when it could rely on the experience of the Ad Hoc international criminal tribunals in relation to the purposes of punishment. Although due to the inherent independence of these courts, the international criminal court is not required to follow the approaches adopted by the Ad Hoc International Criminal tribunals, the founding documents and related documents of the Court, such as rules of procedure and evidence, do not explain the purposes of punishment in the Court.

In the cases before the Court, the purposes of punishment are not fully explained and typically refer to the same concepts as the main purposes of punishment same as retribution and deterrence that were accepted with greater emphasis in the procedure of international criminal tribunals.

The common goals and issues of the International Criminal Court and Ad Hoc international criminal tribunals, and in particular the connection of these courts with international peace and security, allow the Court(ICC) to, in the light of a logical connection and purposeful intentions, be able to follow the case law of the Ad Hoc International Criminal tribunals in relation to Use punishment purposes.

دلالت های آموزشی دادگاه های بین المللی برای اهداف و رویکرد دیوان

مهدی رضا صادقی^۱، سید قاسم زمانی^{۲*}

۱. دانشجوی دوره دکتری حقوق بین الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استاد گروه حقوق بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف: دادگاه های کیفری بین المللی موردی، هم از حیث هنجاری و هم از نظر رویه، توجه ویژه ای به اهداف مجازات داشته اند. اساسنامه و قواعد دادرسی و ادله دیوان کیفری بین المللی اشاره ای به اهداف مجازات ننموده اند. اهداف مشترک هر دو دادگاه، این قابلیت را برای دیوان فراهم می سازد تا از آموزه های دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات استفاده کند. هدف تحقیق حاضر، بررسی میزان تاثیر پذیری دیوان از اهداف مجازات در پرتو آموزه ها و یافته های دادگاه های کیفری بین المللی به شیوه ای توصیفی و تحلیلی است.

روش شناسی: پژوهش حاضر بر مبنای کمی و به شیوه توصیفی و تحلیلی انجام گرفته است. برای جمع آوری اطلاعات و دادها از روش کتابخانه ای و همچنین برای دستیابی به پیشینه و آرای دادگاه های مورد نظر از محتویات پرونده این دادگاه ها برای تحلیل مساله استفاده شده است.

یافته ها: یافته های پژوهش نشان می دهد که اهداف مجازات در دادگاه های کیفری بین المللی موردی یوگسلاوی و رواندا مورد توجه قرار گرفته است اما این مساله در اسناد دیوان کیفری بین المللی مورد اشاره قرار نگرفته است. دیوان در عمل از رویکرد دادگاه های کیفری بین المللی موردی برای تبیین اهداف مجازات استفاده نموده است.

نتیجه گیری: دیوان کیفری بین المللی در زمانی آغاز به کار نمود که می توانست از تجربه دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات کمک بگیرد. هر چند بنا به خصیصه استقلال ذاتی این محاکم، دیوان الزامی به تبعیت از رویکرد های اتخاذی دادگاه های کیفری بین المللی موردی ندارد اما اسناد موسس و اسناد مرتبط دیوان از جمله، قواعد دادرسی و ادله به تبیین اهداف مجازات در دیوان نپرداخته اند. در پرونده های که دیوان رسیدگی نموده است اهداف مجازات به گونه ای کامل مورد تشریح قرار نگرفته است و نوعاً به همان مفاهیم اهداف اصلی سزادهی و بازدارندگی اشاره شده است؛ اهدافی که با تاکید بیشتری در دادگاه های کیفری بین المللی موردی، مورد پذیرش قرار گرفتند.

اهداف و موضوع مشترک دادگاه های کیفری بین المللی و به ویژه ارتباط این محاکم با صلح و امنیت بین المللی این امکان را برای دیوان فراهم می آورد تا در پرتو یک ارتباط منطقی و اهدافی غایتگرایانه بتواند از رویه دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات استفاده نماید؛ رویکردی که نه تنها مخالف قاعده نیست بلکه موافق قاعده است و به دیوان کمک می نماید تا نواقص هنجاری خود را در پرتو رویه قضایی، جبران نماید.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۱۱

شماره صفحات: ۱۹۷-۲۱۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jedu.2022.31354.6288

واژه های کلیدی:

مجازات، دیوان، آموزه

استناد: صادقی مهدی رضا، زمانی سید قاسم (۱۴۰۲). دلالت های آموزشی دادگاه های بین المللی برای اهداف و رویکرد دیوان. دوماهنامه علمی- پژوهشی رهیافتی

نو در مدیریت آموزشی. ۱۴ (۲): ۱۹۷-۲۱۱

* نویسنده مسوول: سید قاسم زمانی

نشانی: استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی

تلفن: ۰۹۱۲۲۱۴۰۷۴۶

پست الکترونیکی: drghzamani@gmail.com

مقدمه

«دادگاه های کیفری بین المللی موردی»^۱ هم از حیث هنجاری و هم از حیث رویه ای توجه ویژه ای به اهداف مجازات داشتند، در قطعنامه های موسس این دادگاه ها به برخی از اهداف مجازات به صورت کلی اشاره شده ولی در تعداد قابل توجهی از آراء صادره، اهداف مجازات به طور جزئی و با ذکر مصادیق، مورد توجه قرار گرفته است. هر چند این دادگاه ها تلاش نمودند بین مساله مجازات و صلح و سازش ملی ارتباط برقرار نمایند اما رویکردی منسجم و منحصر به فرد بین این مفاهیم برقرار نگردید. در این مقاله بر پایه اسناد مرتبط و مطالعه تمام آراء صادره توسط دادگاه های کیفری بین المللی موردی که در آنها به مساله اهداف مجازات اشاره شده است، از سال نخست فعالیت آنها تا آخرین رای صادره، تلاش خواهد شد تا رویکرد این دادگاه ها را نسبت به اهداف مجازات تبیین نماییم و سپس میزان تاثیر پذیری دیوان از رویکرد این دادگاه ها را مورد بررسی قرار دهیم. در واقع، جامعه آماری مورد استفاده در این تحقیق، آرای صادره توسط این محاکم است. این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سوالات است؛ آیا می توان یک اصول راهنما در رابطه با اهداف مجازات در دادگاه های کیفری بین المللی موردی ترسیم نمود؟ اهداف عام این دادگاه ها نسبت به اهداف مجازات چیست؟ اهداف خاص این دادگاه ها به چه نحو قابل ترسیم است؟ آیا یافته ها و آموزه های این دادگاه ها، برای دیوان قابل استفاده است و دیوان به آنها استناد نموده است؟

برخی اعتقاد دارند که مبانی حقوقی مجازات در حقوق بین الملل کیفری و حقوق کیفری در سطح ملی متفاوت است

(Cryer Robert, Hakan Friman, Darrell Robinson and Elizabeth Wilmschurst, 2007:17). چنین نگرشی می تواند ناشی از کارایی مجازات در جامعه بین المللی باشد بدین معنا که از یک طرف، همانند سیستم های کیفری ملی، کارکردهای سزادهی و پیشگیرانه به خوبی عمل نمی نمایند و از سوی دیگر به خاطر اهداف خاصی است که فراتر از کارکردهای داخلی مجازات، دادگاه های بین المللی می بایست آن را محقق سازند. «دادگاه های کیفری بین المللی یوگسلاوی و رواندا» و حتی دادگاه های با ماهیت دوگانه مانند «دادگاه ویژه سیرالئون» در برخی آراء خود، به صراحت بیان نموده اند در مقام تعیین مجازات به هدف تشکیل دادگاه در اساسنامه آن ها مبنی بر صلح و سازش ملی توجه دارند. در دکتترین نیز به این تفاوت در اهداف توجه شده است. بعضی با تفکیک این اهداف معتقد هستند برخی از اهداف مجازات های بین المللی شامل سزادهی، بازدارندگی و اصلاح همانند نظام های داخلی است و مابقی مانند سازش و پیشگیری از تجدید نظرطلبی به عنوان اهداف خاص یا منحصر به فرد حقوق کیفری بین المللی ارائه شده است (Dana, 2014:43).

ویلیام شبت، بدون تفکیک اهداف ملی و بین المللی مجازات اعلام می نماید: اهداف زیر معمولاً با حقوق کیفری بین المللی همراه شده است؛ سزادهی، بازدارندگی، سازش، اصلاح، توان گیری، اعاده [وضع به حالت سابق]، پیشینه سازی تاریخی، پیشگیری از تجدید نظرطلبی، کارکرد القایی، متبلور نمودن ارزش های بین المللی، پیشگیری ایجابی عام، استقرار صلح، پیشگیری از جنگ، تأیید و دفاع از اعمال ممنوعه حقوق بین الملل، ایجاد استانداردهایی برای محاکمه منصفانه و پایان دادن به بی کیفری (Schabas, 2012:96).

شریف بسیونی در بحث جرایم علیه بشریت، اهداف تعقیب کیفری را چنین بیان می نماید؛ حمایت از اصل انصاف از طریق اجرای برابر قانون در یک فرایند حقوقی بی طرف، دفاع از حقوق قربانیان، فراهم کردن این امکان برای متهم تا جرم ارتكابی خود را جبران نماید و احساس گناه ناشی از پنهان کاری جرم و عدم تبرئه عمومی آن را از بین ببرد یا کاهش دهد، تقویت ارزش های عمومی، افزایش شناخت عمومی و آگاهی در خصوص جرم، تقویت پیشگیری عمومی و بازدارندگی عمومی، تحکیم ارزش های مشترک جامعه جهانی که براین اساس تمام دولت ها می بایست در پیشگیری، تعقیب و مجازات جرائم بین المللی به عنوان ابزاری برای حمایت از حاکمیت قانون همکاری نمایند و چنین نتیجه گیری می کند که این اهداف ارزش های اخلاقی را با کارکردهای فایده گرایانه تعقیب و مجازات ترکیب می نماید و برای بازدارندگی مؤثر جرایم علیه بشریت ضروری هستند (Bassiouni, 2011:272). البته ایشان در اثر دیگری، این اهداف را به شکل محدودتری بیان نموده اند و آن را شامل پیشگیری از طریق بازدارندگی، سزادهی از طریق تعقیب گزینشی که فرض بر آن است که دارای آثار بازدارندگی عمومی است، ایجاد احساس عدالت برای قربانیان و جبران خسارت از آن ها و پیشینه ای از آثار مضر مخاصمات و توسعه اقداماتی که برای پیشگیری از جنگ طراحی می شوند، دانسته اند (Bassiouni, 2010:294-295). علیرغم اینکه برخی از اهداف بیان شده در چهارچوب حقوق داخلی قابل تصور نیست ایشان معتقد است اهداف حقوق کیفری بین المللی مصداقی از اهداف حقوق کیفری ملی است و حقوق کیفری بین المللی فاقد یک متد حقوقی در این رابطه است (Bassiouni, 2003:588).

آنتونیوکسسه، یکی دیگر از نظریه پردازان مهم حقوق کیفری بین المللی، اهداف مجازات بین المللی را شامل اعاده حاکمیت قانون، شناسایی ارزش های جامعه بین المللی، مشارکت در ایجاد صلح، پیشگیری از انتقام شخصی قربانیان، ایجاد پیشینه ای عینی و بی طرف از وقایع،

^۱دادگاه های کیفری بین المللی موردی یا موقت، شامل دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی سابق و رواندا است که هر دو به موجب تصمیم شورای امنیت سازمان ملل متحد تاسیس شدند. دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی سابق برای رسیدگی به جرایم جنگی که در طول دهه ۹۰ بالکان اتفاق افتاد تاسیس شد. دادگاه کیفری بین المللی رواندا برای رسیدگی به جرم نسل کشی و دیگر نقض های فاحش حقوق بشر دوستانه که در سال ۱۹۹۴ در رواندا و کشورهای همسایه به وقوع پیوسته بود تاسیس شد.

مجازات اشخاصی که از استانداردهای پذیرفته شده رفتار انسانی تخطی نموده اند و بدنام سازی رفتارهای ناپهتجار می داند- Cassese, 1998:9. (10).

چنین اهداف آرمان گرایانه ای از ناحیه دبیر کل سازمان ملل متحد نیز اعلام شده است از نظر دبیرکل، دادگاه های کیفری بین المللی، اهداف متعددی را دنبال می نمایند شامل؛ کسانی که به خاطر نقض های فاحش حقوق بشر و حقوق بشردوستانه مسئول هستند به دست عدالت سپرده شوند، پایان دادن به چنین نقض هایی و پیشگیری از تکرار آن ها، تحقق عدالت و کرامت برای قربانیان، ایجاد یک سابقه از حوادث گذشته، کمک به سازش ملی، استقرار مجدد حاکمیت قانون و مشارکت در ایجاد صلح^۱.

آنچه مسلم است بیان اهداف آرمانی از کارکرد دادگاه های بین المللی به طور عام و مجازات به طور خاص با واقعیات جامعه بین المللی همخوانی ندارد. از یک سو، برخی از اهداف بیان شده در دکترین همانند شناسایی و تقویت ارزش های جامعه، حاکمیت قانون و تثبیت آن، افزایش شناخت و آگاهی در خصوص جرم در حوزه های دیگر حقوق بین الملل از جمله حقوق بشر، نسبت به حقوق کیفری بین المللی به نحو مطلوب و مؤثری قابل تعقیب است. مکانسیم ترویج حقوق بشر در سطح جهانی و منطقه ای، وظیفه تحقق چنین اهدافی را دنبال می نمایند از طرف دیگر، اسناد مؤسس دادگاه های بین المللی و رویه قضایی دادگاه ها چنین تفسیر موسعی از اهداف را مورد پذیرش قرار نداده اند و حتی در بیان اهداف مجازات با احتیاط خاصی دامنه آن را محدود نموده اند. برخی از اهداف بیان شده از جمله جبران خسارت برای قربانیان با توجه به وضعیت اقتصادی محکومین دادگاه های کیفری بین المللی و دامنه گسترده قربانیان را نمی توان اولویت سیستم عدالت کیفری بین المللی دانست. بنابراین می توان گفت برخی از اهداف دادگاه های کیفری بین المللی که در حال حاضر پذیرفته شده است می بایست تغییر کند و به عبارت دقیق تر تقلیل یابد یا حتی از آن ها اعراض شود و به سایر مکانسیم های پاسخ عمومی در خصوص نقض های فاحش حقوق بشر واگذار شود (Damaska, 2008:330).

هرچند در دیدگاه دکترین، عدالت کیفری بین المللی یک تعهد بلندپروازانه به نظر می رسد اما با این حال نمی توان دیدگاه های نظری را یگانه عامل شناسایی اهداف عدالت کیفری بین الملل دانست. شناسایی این مسأله، مستلزم مطالعه آراء صادره از محاکم، قطعنامه ها و اسناد مؤسس محاکم بین المللی، بیانیه های رسمی صادره و دیگر اسناد رسمی مرتبط است و تحول در اهداف عدالت کیفری بین المللی از طریق مطالعه اهداف نسل های مختلف بین المللی قابل تشخیص است. با این حال برای دکترین می توان نقش مستقیم و غیر مستقیم در نظر گرفت؛ در شیوه مستقیم برخی از نظریه پردازان همانند آنتونیو کسسه در دادگاه های مختلفی از جمله «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی پیشین»^۲ به عنوان قاضی اظهار نظر نموده است و دیدگاه های خود را به عنوان اهداف مجازات در آراء صادره اعلام نموده اند، در شیوه غیر مستقیم، دکترین در زمینه سازی اهداف دادگاه ها موثر بوده اند که این موضوع می تواند فراتر از بحث های آکادمیک و دانشگاهی باشد، مانند نقش شریف بسیونی در تهیه گزارش تحقیق برای تشکیل «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی پیشین».

دو پرسش اصلی تحقیق به این صورت مطرح می شود؛

۱. رویکرد دادگاه های کیفری بین المللی موردی و دیوان کیفری بین المللی نسبت به اهداف مجازات چیست؟
۲. آیا رویکرد دادگاه های کیفری بین المللی موردی برای دیوان کیفری بین المللی قابل بهره برداری است؟

طرح بحث و یافته ها

۱ - رویه دادگاه های کیفری بین المللی موردی

«دادگاه های کیفری بین المللی یوگسلاوی پیشین و رواندا» که در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد تاسیس شدند اقدامی بود که از ناحیه شورای امنیت در راستای انجام وظایف ذاتی خود که همان اعاده صلح و امنیت بین المللی در منطقه بالکان و رواندا بود، اتخاذ گردید و

1 Un.secretary- General, the rule of law and transitional justice in conflict and post conflict societies, para.38, un.doc.s/2004/616

2 International Criminal Tribunal For The Former Yugoslavia (ICTY)

عدالت کیفری برای مرتکبان نقض های فاحش حقوق بشردوستانه به عنوان گامی جهت اعاده صلح و سازش ملی فرض گردید. این دادگاه ها برای نخستین بار در سیستم عدالت کیفری بین المللی به تبیین اهداف مجازات پرداختند.

۱،۲- دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی پیشین

بررسی اهداف مجازات در این دادگاه بر پایه اسناد مرتبط و آراء صادره خواهد بود.

۱،۲،۱. اصول راهنما در رابطه با تعیین مجازات

اهداف دادگاه در قطعنامه ۸۰۸ (۱۹۹۳) شورای امنیت و به طور مفصل در قطعنامه ۸۲۷ (۱۹۹۳) تعیین شده است و به طور کلی، سه بخش است الف) اجرای عدالت ب) بازداشتن از ارتکاب جرائم بیشتر و ج) مشارکت در اعاده و حفظ صلح. نخستین هدف در مقدمه قطعنامه ۸۲۷ بیان شده است؛ اجرای عدالت نسبت به اشخاصی که به خاطر جرائم ارتكابی در یوگسلاوی، مسئول هستند. دومین هدف نیز در مقدمه همین قطعنامه بیان شد؛ دادگاه مشارکت خواهد نمود برای تعیین اینکه چنین نقض هایی از حقوق بشردوستانه بین المللی متوقف می شوند و به نحو مؤثری جبران خسارت صورت می پذیرد.

یکی از اهداف اصلی شورای امنیت این بود که یک فرایند قضایی ایجاد نماید که قادر باشد مانع از ارتکاب جرایم بیشتر از ناحیه طرف های درگیر شود و امیدوار بود تا به وسیله اجرای عدالت نسبت به جنایتکاران این کشتارها و نقض های شدید، شورشیان و دیگر افراد را از ارتکاب فجایع منع نماید. در واقع، اقدام به تشکیل دادگاه ها یک راه حل قضایی بود تا به عنوان یک عامل بازدارنده نسبت به تمام طرف ها در برابر تداوم اعمال غیرانسانی اقدام نماید. سومین هدف که در قطعنامه ۸۲۷ تعیین شد مشارکت در اعاده و حفظ صلح بود. اساسنامه دادگاه به بیان اهداف دادگاه و همچنین اهداف مجازات پرداخته است، اما آراء صادره از ناحیه این دادگاه، حکایت از آن دارد که در بسیاری از آراء، اهداف ذکر شده در قطعنامه های شورای امنیت را به عنوان اصول راهنما در تعیین مجازات به کار گرفته اند.

این دادگاه یا به طور خاص به اهداف مجازات پرداخته است و یا اینکه به طور کلی در مقام تعیین مجازات، اهداف آن را تشریح نموده است. براساس ماده ۲۴ اساسنامه، شعبه بدوی تنها حق دارد حکم به مجازات زندان صادر نماید. حال باید دید در پرتو این ماده از اساسنامه که ذکری از اهداف مجازات نموده است، شعب بدوی و تجدیدنظر چه تفسیری از اهداف مجازات ارائه می نمایند و آیا کارکرد دادگاه در تحقق اهداف آن مؤثر بوده است یا خیر؟ پاسخگویی این پرسش ها مستلزم مطالعه آراء دادگاه و سپس تطبیق آن با اهداف دادگاه و درنهایت، ارزیابی کارایی آن است. البته می توان گفت اهداف عدالت کیفری بین المللی در یک سطح کلان می تواند به عنوان اهداف رسمی دادگاه ها در نظر گرفته شود (Abels, 2014:2).

قطعنامه های مؤسس دادگاه، نقش مهمی می بایست در تعیین کیفر داشته باشند، نتیجه فرایند دادرسی و تعیین کیفر ملازمه با تحقق اهداف دادگاه دارد. در پرونده میلان لوکیچ، شعبه بدوی در مقام تعیین مجازات اعلام نمود: "در تعیین کیفر، شعبه بدوی می بایست مأموریت دادگاه را براساس قطعنامه های ۸۰۸ و ۸۲۷ شورای امنیت یعنی؛ پایان دادن به نقض های جدی حقوق بشردوستانه بین المللی، مشارکت در اعاده و حفظ صلح در یوگسلاوی سابق مورد توجه قرار دهد." (ICTY, 2009:1049). در پرونده اردمویچ نیز دادگاه به نقش قطعنامه های شورای امنیت در تعیین مجازات اشاره نمود: «بیانیه های صادره توسط اعضای شورای امنیت در زمان تصویب قطعنامه ۸۲۷ نشان می دهد که آن ها این دادگاه بین المللی را به عنوان ابزاری مهم برای ترویج حاکمیت قانون و همچنین بازداشتن طرف های مخاصمه در یوگسلاوی از ارتکاب جرائم بیشتر یا اینکه منع آن ها از ارتکاب فجایع دیگر در نظر گرفته اند، اهداف دادگاه های بین المللی همان گونه که به وسیله شورای امنیت در نظر گرفته شده است از جمله پیشگیری عام (بازدارندگی) طرد نمودن، سزادهی و سازش (صلح) جمعی با هدف کلان حفظ صلح و امنیت شورای امنیت در یوگسلاوی سابق منطبق است، این اهداف همان گونه که به وسیله شورای امنیت تشریح گردید می تواند راهنمایی در تعیین مجازات نسبت به جرائم علیه بشریت باشد» (ICTY, 1996:58).

۲،۱،۲- رویکرد عام دادگاه یوگسلاوی نسبت به مجازات

در یک بیان موسع، دو رویکرد برای توجیه مجازات به کار می ورد؛ رویکرد غایت گرایانه و رویکرد دیگری که فی نفسه بر جرم تمرکز دارد یا رویکرد اخلاقی گرایانه^۱. در عمل اغلب سیستم های کیفری از ترکیب این دو مدل حمایت می کنند (Cryer Robert, Hakan Friman, Darrl Robinson and Elizabeth Wilmshurest, 2007:18). رویکرد عام نسبت به اهداف مجازات همان سزادهی و بازدارندگی است.

الف- سزادهی و بازدارندگی

رویکرد این دادگاه نسبت به اهداف مجازات برگرفته از همان اهداف داخلی و متداول مجازات در سیستم های ملی، یعنی؛ سزادهی و بازدارندگی است. در پرونده های متعددی دادگاه به بیان سیاست های کلی تعیین مجازات و اهداف آن پرداخته است و نوعا به این دو هدف به صورت

توامان استناد نموده است. در پرونده تولیمیر دادگاه اعلام نمود: "هدف اصلی مجازات جرایم داخل در صلاحیت دادگاه که در رویه قضایی دادگاه به رسمیت شناخته شده است سزادهی و بازدارندگی است. سزادهی به عنوان تمایل برای انتقام در نظر گرفته نمی شود بلکه اعلام انزجار جامعه بین المللی نسبت به چنین جرایمی است، بعلاوه سزادهی منعکس کننده موضع جامعه بین المللی است که چنین جرایمی مجازات می شوند و بی کیفی رواج نخواهد داشت. بازدارندگی - اعم از خاص و عام - به عنوان یک هدف مهم برای مجازات به کار می رود. در رابطه با بازدارندگی، مجازات تعیین شده به وسیله شعبه می بایست به اندازه کافی مانع مجرم از تکرار جرم باشد (بازدارندگی خاص) و می بایست اطمینان دهد که دیگران مرتکبین بالقوه (بازدارندگی عام) از ارتکاب جرائم مشابه بازداشته می شوند" (ICTY, 2002: 1209).

هدف بازدارندگی خاص، بازداشتن شخص مجرم از ارتکاب جرم در آینده است در حالی که بازدارندگی عمومی دارای اثر بازدارنده بر دیگر مرتکبان بالقوه از ارتکاب جرایم مشابه دارد. برای این فاکتور مجازات در ارزیابی یک مجازات نمی بایست اهمیت بیش از حدی در نظر گرفت. در پرونده رادوان کارادزیچ نیز دادگاه به بیان سیاست های کلی تعیین مجازات پرداخت. در این پرونده دادگاه اعلام نمود: «مطابق رویه قضایی دادگاه، سزادهی و بازدارندگی اهداف اصلی مجازات هستند. شعبه تجدید نظر نیز مقرر نموده است که یک مجازات متناسب نسبت به شدت رفتار کیفی لزوماً سزادهی و بازدارندگی کافی را به دست خواهد داد، سایر فاکتورها مانند اصلاح، مناسب است که در مجازات مورد توجه قرار گیرد اما یک نقش مهم ایفا نمی کند» (ICTY, 2016: 6025).

رویه قضایی «دادگاه کیفی بین المللی یوگسلاوی» به طور منسجم اهداف مجازات را در خصوص جرایم داخل در صلاحیت دیوان سزادهی و بازدارندگی می داند اما اهمیت برابر برای آن ها در نظر نمی گیرند. در پرونده مارتیچ، دادگاه صراحتاً بیان می دارد مجازات هایی که به وسیله دادگاه تعیین می شود در کل، می بایست فایده بازدارندگی کافی داشته باشد تا مانع دیگران از ارتکاب جرائم مشابه شود اما در ارزیابی کلی مجازات اشخاص محکوم شده از ناحیه دادگاه نمی بایست برای بازدارندگی اهمیت بیش از اندازه در نظر گرفت (ICTY, 2007: 484). چنین رویکردی در دادگاه تجدیدنظر نیز مورد پذیرش واقع شد. در پرونده تادیچ، شعبه تجدیدنظر ضمن اینکه اهمیت کلی بازدارندگی را به عنوان یک واقعیت در تعیین مجازات برای جرایم بین المللی می پذیرد اما با حکم مربوط به پرونده تادیچ موافق است آنجا که دادگاه اعلام می کند برای این عامل [بازدارندگی] در ارزیابی کلی مجازاتی که برای اشخاص توسط این دادگاه تعیین می شود نمی بایست اهمیت بیش از اندازه در نظر گرفت (ICTY, 200: 48).

در برخی آراء، دادگاه بدون تفکیک میزان اهمیت هدف بازدارندگی از سزادهی، به بیان نقش بازدارندگی در مجازات پرداخته است. در پرونده بلاکی، شعبه بدوی، چهار عامل را در تعیین مجازات در نظر گرفت؛ سزادهی، حمایت از جامعه، اصلاح و بازدارندگی. به عقیده شعبه، بازدارندگی احتمالاً مهم ترین عامل در ارزیابی مجازات مناسب برای نقض های حقوق بین الملل بشردوستانه است، صرف نظر از این واقعیت که متهم می بایست به اندازه کافی به وسیله مجازات مناسب حتی از اندیشیدن جهت شرکت مجدد در چنین جرائمی منع شود. سایر اشخاص در وضعیت مشابه در آینده می بایست از توسل به چنین جرایمی بازداشته شوند (ICTY, 2000: 761).

رویکرد کلی دادگاه، درمیزان اهمیت بازدارندگی را می توان در دو عامل جستجو کرد؛ نخست اینکه حتی با شروع به کار دادگاه و صدور آراء اولیه، این موضوع باعث توقف جنگ و پایان دادن به نقض های حقوق بشردوستانه بین المللی نگردد بلکه عامل پایان جنگ در واقع یک توافق سیاسی بود. دوم اینکه مکانیسمی برای ارزیابی میزان تأثیرگذاری مجازات در خصوص اثر بازدارندگی آن وجود نداشت.

ب- تفاوت بنیادین سزادهی و انتقام

سزادهی نمی بایست به عنوان تمایل برای انتقام تفسیر شود بلکه اعلام انزجار جامعه بین المللی نسبت به جرایم ارتكابی است. سزادهی برخلاف انتقام، متضمن یک مجازات مناسب و عادلانه است. بدون تردید، انتقام یک وضعیت عدالت خصوصی و فاقد ارزش حقوقی است اما به عنوان یک عمل خلاف قانون، دارای آثار حقوقی است. در نقض های فاحش و گسترده بشردوستانه بین المللی چنانچه عدالت انجام نشود عمل متقابل در قالب انتقام گسترش دامنه جنایات را به دنبال خواهد داشت.

با این حال، انتقام می تواند به عنوان آخرین راه حل برای اشخاصی باشد که تشریفات قانونی را انکار می کنند. همانگونه که تاریخ ژنوساید ارمنیان تعیین نمود زمانی که عدالت در پاسخ به نابودی افراد وجود نداشت، نتیجه این می شود که قربانیان به این سمت سوق داده می شوند که قانون در دست خودشان است هم از نظر اجرای یک مجازات کامل و هم برای ترسیم توجه به واقعیت های تاریخی انکار شده، این وضعیت دو نتیجه مهلک داشت اول اینکه کماندوهای عدالت ژنوساید ارمنیان سرانجام به خودشان اجازه دادند تا عدالت را به دست آورند بر همین اساس چندین جوان ترک را در خیابان های آلمان در سال های ۱۹۲۱ و ۱۹۲۲ کشتند، اعمال انتقادآمیز همچنین به وسیله نیروهای داوطلب ارمنی که به ارتش روسی قفقاز پیوسته بودند ارتکاب می یافت که در سال ۱۹۱۶ چندین استان را در شرق ترکیه اشغال کردند، مکان هایی که جمعیت ارمنیان نابود شده بودند، دومین نتیجه، مصونیت سران و سازمان دهندگان ژنوساید ارمنیان، چراغ سبزی بود برای آدولف هیتلر و

دیگران تا هلوکاست را تقریباً بیست سال بعد انجام دهند. قرائن زیادی وجود داشت که آدولف هیتلر و طرفداران او کاملاً از ژنوساید ارمنیان آگاه بودند و از آن درس های مناسبی بر تقلید مدل ترکی و نمایش راه حل نهایی گرفتند (Cassese, 1998: 1-2). هر چند جنگ فی نفسه یک اقدام تلافی جویانه محسوب می گردد اما چنانچه عوامل نژادی، قومی و مذهبی در آن نقش داشته است دامنه این اقدامات گسترده تر است. در رابطه با یوگسلاوی تا زمان تأسیس دادگاه، اقدامات انجام شده به صورت متقابل، انتقام بودند. حتی پس از شروع به کار دادگاه نیز این وضعیت ادامه داشت. اقدام دادگاه در تفکیک ماهیت سزادهنده مجازات از انتقام را می توان در کنار موضوع اجرای عدالت، نوعی اطمینان بخشی برای تمام گروه های درگیر جنگ دانست که دادگاه در تعقیب و محاکمه جنایتکاران، تفکیکی بین طرف های مخاصمه قابل نیست.

دیدگاه انتقامی را می توان در برخی دفاعیات متهمین یافت به عنوان مثال، زمانی که اسلوبدان میلو سویچ در اتاق دادگاه و در برابر دید تماشاچیان جای گرفت، ادعا کرد که دادگاه بی طرف نیست و به انگیزه خصومت با صرب ها به پا شده است (پریس، 193:1390). توجه به وضعیت عدالت در برابر انتقام در رویه «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی» در اولین گزارش دادگاه به سازمان ملل نیز مورد توجه واقع شد. در این گزارش آمده است: «تنها جایگزین پیشرفته برای تمایل به انتقام، اجرای عدالت است؛ انجام یک محاکمه منصفانه به وسیله یک دادگاه بی طرف و مستقل واقعی و مجازات آن هایی که مقصر هستند. اگر محاکمه منصفانه انجام نشود نفرت و خشم که زیر این سطوح می خروشد دیر یا زود، فوران می کند و منتهی به تکرار خشونت می شود»¹. به هر حال، دادگاه بنابه مورد تلاش نموده است تا این واقعیت را آشکار سازد که برخلاف ادعای برخی متهمین، دادگاه در مقام انتقام از متهمین نیست. در پرونده دلچ، دادگاه ضمن بیان اینکه رویه دادگاه به طور منسجم اهداف اصلی مجازات یعنی؛ بازدارندگی و سزادهی را تعقیب می نماید اعلام نمود، در مقام سزادهی، مجازات به عنوان محکومیت جامعه بین المللی در خصوص جرایم ارتكابی است و نمی بایست از آن برداشت اشتباهی به عنوان ابزاری جهت انتقام شود. سزادهی دربرگیرنده یک اصل مفید است و مستلزم تعیین یک مجازات مناسب و منصفانه برای عمل خلاف است (ICTY, 2008: 559).

ب- رویکرد اصلاحی

یکی از اهدافی که در آراء دادگاه به آن توجه شده است اصلاح مجرم است. در پرونده استاکبیچ، شعبه تجدیدنظر اعلام نمود که اهدافی به غیر از سزادهی و بازدارندگی، مانند اصلاح می بایست در نظر گرفته شود اما نمی بایست اهمیت بیش از حد برای آن در نظر گرفت (ICTY, 2006: 402).

دادگاه اصلاح را به طور مختصر استقرار مجدد مجرم در جامعه تعریف نموده است. برخی متهمین در تجدید نظرخواهی نسبت به محکومیت خود مدعی بودند که شعبه بدوی به مسأله اصلاح به عنوان یکی از اهداف مجازات توجهی ننموده است و از این جهت مرتکب اشتباه شده است. اما دادگاه تجدیدنظر معتقد بود که اصلاح زمانی ایفای نقش می نماید که اعضای جوان و کمتر تحصیل کرده در جامعه به خاطر جرایم ارتكابی مقصر شناخته شوند بنابراین، اصلاح برای استقرار مجدد مجرمین در جامعه به نحوی که آن ها بتوانند به اعضای مفیدی در جامعه تبدیل شوند و آن ها را قادر می سازد که زندگی سازنده و طبیعی خود را به محض آزادی از زندان شروع نمایند، ضروری است. سن متهم، شرایط و احوال او، توانایی مجرم برای آنکه اصلاح شود و در دسترس بودن امکانات در زندان می تواند به عنوان جهات مناسبی در نظر گرفته شود (ICTY, 2006: 805). شعبه تجدیدنظر به ماهیت خطرناک جرایمی که به وسیله دادگاه رسیدگی می شود اشاره و در نتیجه استدلال نمود که چنین جرایمی قابل مقایسه با پرونده های کیفری داخلی نیستند و بنابراین اعلام نمود که اصلاح نمی تواند یک نقش عمده در فرایندهای تصمیم گیری شعبه بدوی داشته باشد و نمی توان اهمیت بیش از حد برای آن در نظر گرفت.

دادگاه از یک طرف، تصریح می نماید که سزادهی و بازدارندگی می بایست به عنوان هدف اصلی مجازات باشد و از سوی دیگر، حمایت خود را برای برنامه های اصلاحی که متهم می تواند در آن شرکت کند اعلام می نماید در حالی که مجازات او را اعمال می نماید. البته باید گفت دادگاه در موارد اندکی و در رابطه با مجرمین سطح پایین به آن پرداخته است در این رابطه تصمیم شعبه بدوی در پرونده اردموویچ، قابل ذکر است، او یک جوان کروات بوسنیایی بود که به اجبار در کشتار سربرینیتسا شرکت کرده بود، مجازات تعیین شده برای او یک دوره پنج ساله زندان بود، دادگاه بدوی شخصیت اصلاح پذیر او را مورد توجه قرار داد و به این نتیجه رسید او اصلاح پذیر است و می بایست فرصت دیگری برای شروع زندگی بعد از آزادی از زندان برای او در نظر گرفت (ICTY, 1998: 16). رویکرد کلی دادگاه در خصوص اینکه اصلاح مجرم را به عنوان اهداف اصلی مجازات در نظر نگرفته است را می توان در این واقعیت جستجو نمود که بسیاری از مجرمین تأثیرگذار در نقض های فاحش و گسترده حقوق بشردوستانه از مقامات عالی رتبه دولتی و فرماندهان نظامی هستند که در راستای یک سیاست خاص و در راستای پیشبرد اهداف خود دست به چنین اقداماتی می زنند ضمن اینکه، با توجه برخی تحقیقات انجام شده و اطلاعات به دست آمده در خصوص

1 First report of international tribunal for the former Yugoslavia, A/49/342.s/1994/1007, 29 August 1994, para, 15

۴۲ نفر از مرتکبین جرایم در این دادگاه مشخص گردید، هفده نفر آن ها تحصیلات دانشگاهی، نوزده نفر آموزش حرفه ای داشته اند و تنها شش نفر آن ها تحصیلات ابتدایی و متوسطه داشته اند (Smeulers, Alette, Barbora Hola and Tom Van Den Berg, 2013:33).

بنابراین جنایتکارانی که آگاهانه اقدام به نقض قوانین نموده اند و نتایج چنین نقضی نیز برای آن ها خوشایند است نمی توان انتظار داشت که در یک چهارچوب اصلاحی رفتار خود را تغییر بدهند. اساسنامه دادگاه نیز اصولاً سازوکاری را برای اصلاح مجرمین تدارک ندیده است مگر اینکه در کشورهایی که محکومین مجازات حبس خود را تحمل می نمایند در یک فرایند اصلاحی قرار بگیرند. در رابطه با این هدف به نظر می رسد پذیرش کارکرد اصلاحی در صحن دادگاه های کیفری بین المللی یا حتی در رسیدگی های «دیوان کیفری بین المللی» کمی مشکل باشد، در واقع شدت جرایم ارتكابی یکی از دلایل اساسی است که مانع تصور اجرای آسان این کار می شود. (رضوی فرد، 1390: 25-26) دادگاه در پرونده تولیمیر، به درستی به این واقعیت توجه نمود، جایی که در رابطه با هدف اصلاح و بازپروری اعلام می دارد در پرتو شدت جرایم ارتكابی مشمول صلاحیت دیوان، اهمیت این اهداف محدود است و ارزیابی آن می بایست بر مبنای موردی صورت پذیرد (ICTY, 2002: 1209).

ج- توان گیری

توان گیری به معنای دور کردن یک مجرم معین از جامعه ای بزرگتر، تا بدین وسیله از ارتكاب جرم از سوی وی در آینده ممانعت به عمل آید (آقایی جنت مکان، ۱۳۹۴: 179). در پرونده امر کوبورا و حسنویچ، دادگاه به مسأله توان گیری اشاره و اعلام نمود در تعیین مجازات، شعبه می بایست همچنین هدف حمایت از جامعه را با توان گیری از اشخاص خطرناک در نظر داشته باشد (ICTY, 2006). البته چنین هدفی به صورت گسترده مورد پذیرش دادگاه قرار نگرفت، ضمن اینکه این هدف را می توان منطبق با جنبه خاص و شخصی بازدارندگی دانست و از طرفی به دلیل تعداد قابل توجه و زیاد افراد درگیر جنگ و در مقابل اندک افراد دستگیر شده نمی توان یک کارایی همانند حقوق داخلی برای چنین هدفی انتظار داشت. توان گیری را در این دادگاه، صرفاً می توان در ارتباط با مجرمینی که دارای سمت های بالای نظامی، مانند فرماندهان هستند در نظر گرفت و با توجه به ماهیت جنایات بین المللی، کارایی آن تا زمانی مورد پذیرش است که هنوز مخاصمه پایان نپذیرفته باشد.

اهداف کلی تر در «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی» شامل ایجاد یک پیشینه تاریخی و قضایی، حاکمیت قانون و حمایت از جامعه است که در آراء صادره کمتر به آن ها پرداخته شده است. به عنوان مثال در پنجمین گزارش سالانه رئیس دادگاه به سازمان ملل، یکی از مهم ترین کارکردهای دادگاه، بیان یک واقعیت قضایی با جزئیات کامل از حماقت ها و اعمال جنون آمیزی اعلام شد که در یوگسلاوی اتفاق افتاد که در آینده توسط هیچکس قابل انکار نیست.^۱ آنتونیو کسسه، رئیس دادگاه، بر همین اساس ایجاد یک پیشینه تاریخی قطعی که از رهگذر آن از یک تجدیدنظر طلبی تاریخی پیشگیری می نماید را به عنوان مهم ترین هدف دادگاه مورد ستایش قرار داد.

۱،۲،۲- رویکرد خاص دادگاه نسبت به اهداف مجازات : صلح و سازش

تشکیل دادگاه بر پایه فصل هفتم منشور سازمان ملل، این اندیشه را تداعی می نماید که اصولاً و در وهله نخست، هدف از تشکیل دادگاه، کمک به اعاده صلح و امنیت بین المللی و سازش ملی بین گروه های درگیر جنگ است. به خاطر وجود گروه های مختلف نژادی و مذهبی در قلمرو یوگسلاوی، این مسأله دارای اهمیت خاص بود. یکی از اهداف اساسی دادگاه براساس قطعنامه شورای امنیت، حفظ صلح و امنیت در یوگسلاوی بود. دادگاه تلاش نموده است تا از ابزارهای قانونی برای نیل به این هدف استفاده نماید. هدف گسترده حفظ صلح و امنیت و سازش جمعی در یوگسلاوی سابق، پیشگیری عام، طرد و سزادهی که به وسیله شورای امنیت تعیین شده است می تواند به عنوان راهنمایی در تعیین مجازات برای جرم علیه بشریت در نظر گرفته شود (ICTY, 1996: 58).

مکانیسم معامله با اعتراف و همچنین تخفیف مجازات که در برخی از پرونده های دادگاه، مطرح گردید می توان مبنای صلح و سازش را برای توجیه آن در نظر گرفت. در برخی پرونده های خاص نیز دادگاه اقرار متهم را عاملی برای تسهیل فرایند صلح و سازش در نظر گرفت. از نظر دادگاه در پرونده نیکولیچ، تلاش برای به دست آوردن سازش، تنها در صورتی حاصل می شود که مجازات متناسب با جرم باشد اما اهمیت پذیرش مسئولیت در فرایند سازش را نیز مورد پذیرش قرار می دهد (ICTY, 2003: 245) و در حکم صادره اعلام می شود، اعتراف متهم به جرم می تواند آغازی باشد که روند حقیقت گویی و ایجاد سازش ملی را در بوسنی تسریع نماید. در پرونده پلاویچ، دادگاه یک بار دیگر به بررسی مسأله سازش پرداخت و اعلام نمود اقرار خانم پلاویچ به جنایات ارتكابی و پذیرش مسئولیت از ناحیه او به ویژه آن که موقعیت پیشین او ریاست جمهوری سرپسکا بوده است بدون تردید، به سازش در بوسنی و هرزگوین و در کل منطقه کمک خواهد کرد و این اقدام را به دادگاه به عنوان یک اقدام تخفیف دهنده در نظر گرفت (ICTY, 2003: 80). دادگاه تخفیف مجازات را به عنوان عاملی جهت صلح و سازش

1 ICTY President, fifth annual report, A/53/219.s/1998/737, 20 August 1998, para 296

در نظر نگرفته است، آنچه مبنای تخفیف مجازات در برخی پرونده ها بوده است حقیقت گویی متهمین بوده است که می توانست منتهی به تسلی خاطر قربانیان و گفتگوی مؤثر بین گروه ها شود. اما نحوه رسیدگی به اتهام برخی از متهمین و تأخیر در رسیدگی را می توان در راستای صلح تلقی نمود. در حالی که اولین کیفرخواست گلدستون در اواخر سال ۱۹۹۴ نسبت به داراگان نیکویچ و دوشکو تادیب صادر شد جنایتکاران مهمی مانند رادوان کارادزیچ فرمانده کل صرب های بوسنی و راتکو ملاویچ، فرمانده کل ارتش صرب های بوسنی و اسلوبدان میلوسویچ رئیس جمهور صرب ها هنوز از نظر غرب افرادی تلقی می شدند که امکان صلح با آنان می بود (پریس، ۱۳۹۰: ۱۸۷). تأثیر دادگاه در منطقه از بین بردن عناصر جنایتکار اعم از رهبران سیاسی و نظامی، سربازان ساده و جنایتکاران معمولی بوده است که بر این اساس پایه گذاری یک صلح پایدار و سرانجام سازش را آغاز می نماید (Mcdoald, 2004: 12). در مجموع، می توان گفت صرف تشکیل دادگاه، در کنار استفاده از نهادهای قانونی بیان شده، می تواند در راستای صلح و سازش تلقی گردد.

۲،۲- «دادگاه کیفری بین المللی رواندا»^۱

این دادگاه نیز در چهارچوب فصل هفتم منشور و به موجب قطعنامه شورای امنیت تاسیس شد و به نوعی می توان آن را الگو برداری از «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی» دانست زیرا صرف نظر از اشتراکات فراوان در مواد اساسنامه، قواعد دادرسی و ادله و حتی استفاده از مقامات قضایی مشترک، این نهاد را می توان ابزاری قضایی برای اعاده صلح و تحقق سازش ملی دانست.

۲،۲،۱- اصول راهنما در رابطه با تعیین مجازات

در قطعنامه شورای امنیت و اساسنامه دادگاه اشاره ای به اهداف مجازات نشده است، اما با مطالعه آراء صادره از ناحیه دادگاه می توان به اهداف مجازات پی برد. قطعنامه ۹۵۵ به عنوان یک اصل راهنما در تعیین مجازات در آراء متعدد دادگاه، مورد تأکید قرار گرفته است. از جمله در پرونده کاماهوندا، دادگاه در مقام تعیین مجازات اعلام نمود: شعبه بر این امر واقف است که این دادگاه به وسیله شورای امنیت در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد ایجاد شده است. این شعبه به ویژه به قطعنامه (۱۹۹۴) آگاه است که در مقدمه آن به بازدارندگی، عدالت، سازش، اعاده و حفظ صلح تأکید شده است، در تعیین مجازات مناسب برای کاموهاندا، شعبه به فاکتورهایی که به تحقق این اهداف کمک می کند در نظر خواهد گرفت، سازش در میان اتباع رواندا می بایست در زمان تعیین مجازات از اهمیت خاصی برخوردار باشد (ICTY, 2004: 753).

۲،۲،۲- رویکرد عام دادگاه نسبت به اهداف مجازات

الف - سزادهی و بازدارندگی

رویکرد کلی مجازات به شیوه «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی» بیانگر همان شناسایی اهداف حقوق داخلی در محاکم بین المللی است. در صدور حکم مجازات مناسب شعبه توجه مقتضی به اصول سزادهی، بازدارندگی و حمایت از جامعه خواهد داشت (ICTY, 2004: 498). تأکید خاص بر بازدارندگی عمومی است برای اینکه نشان دهد جامعه بین المللی نقض های فاحش حقوق بشردوستانه بین المللی و حقوق بشر را تحمل نمی نماید. در میان اهداف متعدد مجازات که در آراء به آن تصریح شده است، دو هدف سزادهی و بازدارندگی نسبت به سایر اهداف از اولویت و اهمیت بیشتری برخوردار است. از طریق سزادهی، متهم می بایست در نظر داشته باشد که جنایات ارتكابی بدون مجازات رها نمی شوند و هدف بازدارندگی این است که مانع ارتكاب این جنایات از ناحیه سایر اشخاص در آینده شود. با این حال، در میان این دو هدف اصلی در پاره ای از آراء می توان اولویت خاصی برای بحث بازدارندگی قائل شد. به عنوان مثال در پرونده روتاگاندا، شعبه بدوی زمانی که به بررسی اهداف سزادهی و بازدارندگی می پردازد اعلام می نماید که هدف اصلی سزادهی در واقع می بایست بازدارندگی باشد (ICTY, 1999: 455).

ب- رویکرد اصلاحی

شعب دادگاه همچنین احتمال اصلاح متهم را مورد توجه قرار داده اند (ICTY, 1999: 2). در برخی آراء به هدف اصلاحی و حمایت از جامعه اشاره شده است (ICTY, 2005: 429) براساس ماده ۲۳ اساسنامه و قاعده ۱۰۱ از قواعد دادرسی و ادله، شعبه باید رویه کلی در رابطه با مجازات زندان در رواندا، شدت جرم یا کلیت رفتار، شرایط شخصی متهم من جمله کیفیات مخففه و مشدده و مجازاتی که توسط دادگاه کشورهای دیگر برای اعمال مشابه، سابقاً استفاده شده است مورد توجه قرار دهند. با این حال رویکرد دادگاه در بحث هدف اصلاحی، مؤید انتقال اهداف اصلاحی در حقوق داخلی به دادگاه بین المللی رواندا نیست، ضمن اینکه توجه دادگاه به رویه کلی مجازات زندان در رواندا دلالت بر الزام و تبعیت از آن رویه ندارد. شعبه تجدیدنظر در پرونده سروشاگو در این رابطه اعلام نمود: « این یک رویه تثبیت شده در دادگاه کیفری بین المللی برای رواندا است که ضرورتی که شعب بدوی می بایست براساس آن به رویه مجازات زندان در حقوق داخلی توجه داشته باشد، شعب بدوی را ملزم نمی نماید که خود را با آن رویه تطبیق دهند؛ تنها آن ها را ملزم می کند که به آن رویه توجه داشته باشند» (ICTR, 2000: 30).

1 International criminal Tribunal for Rwanda (ICTR)

در برخی از پرونده ها شعبه بدوی به مقررات حقوق داخلی به منظور توجیه یک مجازات طولانی مدت استناد نموده است و رویه کلی مجازات زندان در رواندا را به عنوان یک عامل کمک کننده برای شعبه در تعیین یک مجازات شدید و حداکثری است (ICTR, 1999:7). بنابراین عدم توجه دادگاه به کارکرد اصلاحی مجازات در حقوق داخلی و استناد به رویه تعیین مجازات زندان در حقوق داخلی برای توجیه یک مجازات طولانی مدت زندان می تواند دلالت بر کارکرد سزاگرایانه دادگاه رواندا داشته باشد. در دکترین نیز این مسأله پذیرفته شده است که قضات «دادگاه های کیفری بین المللی رواندا و یوگسلاوی» از یک منطق سزادهی با تمرکز بر خطرناک بودن جرائم ارتكابی تبعیت می نمایند (Holo, 2012:23).

۲،۲،۳- رویکرد خاص نسبت اهداف مجازات

در رابطه با اینکه سازش را می توان از جمله اهداف مجازات در دادگاه دانست یا خیر؟ باید گفت یکی از اهداف دادگاه، کمک به سازش ملی و اعاده و حفظ صلح اعلام شده است و از دادگاه به عنوان ابزاری جهت تحقق این اهداف استفاده می شود. در آراء متعدد دادگاه اعلام شده است در زمان تعیین مجازات می بایست اهداف دادگاه و از جمله سازش ملی مورد توجه قرار بگیرد. اما سازش تنها می تواند نتیجه تبعی عدالت کیفری بین المللی باشد نه هدف آن (Akhavan, 2013:532). رویه «دادگاه کیفری بین المللی رواندا» این موضوع را مشخص و به عبارتی توصیف نمی نماید که به چه شیوه ای این هدف در تعیین مجازات دادگاه نقش آفرینی می نماید. آیا تحقق چنین هدفی در پرتو کیفیات مخففه اعمال می شود یا کیفیات مشدده؟ در برخی از آراء به اظهار ندامت شدید و علنی متهم و تقاضای گذشت از قربانیان و درخواست سازش در رواندا اشاره شده است (ICTR, 1999:94) و در پاره ای دیگر، سازش ملی به عنوان اهداف مجازات بیان شده است، در پرونده کاموهندا تجدیدنظرخواه ادعا می کرد درحالی که اعلام شده است شعبه بدوی می بایست به اهداف شورای امنیت در ایجاد این دادگاه از جمله سازش ملی و اعاده صلح همان گونه که در قطعنامه ۹۵۵ بیان شده است توجه نماید، با این وجود او به مجازات حبس ابد محکوم شده است، شعبه در پاسخ اعلام نمود درحالی که سازش ملی، اعاده و حفظ صلح از اهداف مهم مجازات هستند ولی تنها هدف محسوب نمی شوند و درواقع شعبه به درستی به بازدارندگی، عدالت، سازش و اعاده صلح اشاره نموده است. این اهداف نمی توانند از هم جدا باشند بلکه درهم تنیده هستند و به هیچ وجه قطعنامه ۹۵۵ دلالت بر این ندارد که در شورا در نظر داشته است یکی از اهداف بر دیگری مرجع باشد. در سایر آراء که به موضوع سازش توجه شده است صرفاً اشاره به قطعنامه شورای امنیت دارد بنابراین چنین ارجاعی به سازش یک ارجاع نمادین و رسمی است. یکی از مؤلفه های سازش می تواند عدالت ترمیمی و جبران خسارت از قربانیان جرم باشد که در رویه قضایی «دادگاه کیفری بین المللی رواندا» نیز چنین موردی مشاهده نمی شود بلکه دادگاه های ملی رواندا و دادگاه گاجاچا تا حدودی توانستند اقدامات عینی در راستای تحقق هدف سازش از خود نشان دهند. لازم به یادآوری است رسیدگی قضایی تنها یکی از موجبات تحقق سازش ملی است و نباید از نقش ابزارها و مکانیسم های سیاسی در این رابطه چشم پوشی نمود.

۲- رویکرد دیوان کیفری بین المللی^۱

دیوان در زمانی تاسیس می شد که دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رویه خود به نحو قابل توجهی به اهداف مجازات توجه نمودند. بررسی اهداف مجازات در دیوان، مستلزم بررسی اسناد و رویه قضایی دیوان است.

۲،۱- اساسنامه دیوان

اساسنامه رم، معاهده موسس دیوان به حساب می آید. در متن اساسنامه، اشاره ای به اهداف مجازات نشده است. در قواعد دادرسی و ادله نیز که به نوعی، آیین دادرسی دیوان به حساب می آید اشاره ای به اهداف مجازات نشده است و این مسأله مسکوت مانده است. یک پاراگراف در مقدمه، به نوعی به اهداف مجازات اشاره می نماید؛ یعنی «پایان دادن به بی کیفری مرتکبان این جرایم و در نتیجه مشارکت در پیشگیری از چنین جرایمی»، در پاراگراف دیگر نیز به مجازات شدیدترین جرایمی که موجب نگرانی جامعه بین المللی است، اشاره می شود. البته باید گفت دیوان نظام خاصی را برای جبران خسارت طراحی نموده است که در دادگاه های کیفری بین المللی فاقد سابقه است ضمن اینکه باید گفت نظام جبران خسارت در دیوان را نمی تواند جزء اهداف مجازات در نظر گرفت.

۲،۲- رویه دیوان

دیوان در مقایسه با دادگاه های کیفری بین المللی موردی، تا کنون پرونده های اندکی را مورد رسیدگی و حکم قرار داده است. دیوان در اولین پرونده خود در رابطه با اتهام توماس لوبانگو دیلو به بیان اهداف مجازات پرداخت «در پرداختن به اهداف مجازات در دیوان کیفری بین المللی،

۱ دیوان کیفری بین المللی در سال ۱۹۹۸ و به موجب معاهده رم تاسیس شد. این نهاد دایمی است و صلاحیت رسیدگی به جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت، نسل کشی و جرم تجاوز را دارد. رضایت دولت و پیوستن به دیوان مبنای اصلی و مهم اعمال صلاحیت دیوان در کنار ارجاعات خاص شورای امنیت است.

شعبه به مقدمه اساسنامه توجه داشته است جایی که مقرر می دارد، شدیدترین جنایاتی که موجب نگرانی مجموعه جامعه بین المللی است نباید بدون مجازات بماند. مقدمه به علاوه مقرر می دارد که دولت های عضو مصمم هستند که به بی کیفی مرتکبان چنین جرائمی خاتمه بدهند و در نتیجه از چنین جرایمی مشارکت نمایند، دیوان جهت دستیابی به چنین اهدافی و برای نسل های کنونی و آینده ایجاد شده است» (ICC, 2012:16) در حالی که انتظار می رفت دیوان در اولین رای خود به بررسی ابعاد اهداف مجازات پردازد اما به صورت کلی به نقش پیشگیرانه مجازات اشاره نمود. در پرونده جرمین کاتانگا، دیوان اعلام نمود از نظر شعبه نقش احکام دو وجهی [چندوجهی] است؛ از یک طرف، تنبیه یا اعلام محکومیت یک عمل کیفی از ناحیه جامعه در رابطه با شخصی که مرتکب آن عمل شده است، همچنین چنین مجازاتی شیوه ای برای تصدیق نمودن آسیب ها و رنج هایی است که بر بزه دیدگان وارد شده است، به عبارت دیگر کارکرد بیانی مجازات و از سوی دیگر بازدارندگی؛ که هدف آن منحرف نمودن اشخاصی است که برای ارتکاب چنین جرایمی برنامه ریزی می نمایند، در زمان تعیین مجازات شعبه باید اطمینان حاصل نماید که براساس قسمت الف بند ۱ قاعده ۱۴۵، مجازات منعکس کننده درجه ای از تقصیر (مجرمیت) است، ضمن اینکه به اعاده صلح و سازش در جوامع مربوطه کمک می کند، در نهایت، شعبه به قابلیت اصلاح متهم و بازاجتماعی نمودن او توجه نموده است هرچند اعلام می نماید در زمینه حقوق کیفی بین المللی به طور خاص نمی تواند به عنوان هدف اصلی در نظر گرفته شود همچنان که مجازات به تنهایی نمی تواند بازاجتماعی نمودن شخص محکوم را تضمین نماید (ICC, 2014:37).

در پرونده احمد الفقی المهدی، دیوان اعلام نمود از نظر شعبه، مقدمه اساسنامه، سزادهی و بازدارندگی را به عنوان اهداف اصلی مجازات در دیوان کیفی بین المللی به رسمیت می شناسد (ICC, 2016:66). در این پرونده، دیوان با یک رویکرد واقع گرایانه، اهمیت اندکی برای رویکرد اصلاحی قایل است.

در پرونده بمبا گمبو دیوان با ارجاع به مقدمه اساسنامه، سزادهی و بازدارندگی را به عنوان اهداف اساسی و اولیه مجازات در دیوان اعلام نمود (ICC, 2016:10) شعبه به اهداف اصلاحی از جمله بازاجتماعی نمودن متهم، توجه نمود ولی اهمیت زیادی برای آن در نظر نگرفت (ICC, 2019:11).

۳- قابلیت تاثیر پذیری دیوان از آموزه های دادگاه های کیفی بین المللی موردی

دیوان، الزامی در تبعیت از رویکرد و آموزه های دادگاه های کیفی بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات ندارد زیرا این نهاد ها هر کدام مستقل بوده و در چارچوب خاص خود ایجاد شده اند ضمن اینکه در آرای صادره توسط دیوان به رویکرد دادگاه های کیفی بین المللی موردی اشاره ای نشده است اما نمی توان ارتباط منطقی مبتنی بر پیشینه به ویژه، اهداف عالی و یکسان هر دو را نادیده گرفت. دلایل متعددی را می توان مطرح نمود که دیوان در عمل، به یافته های دادگاه های کیفی بین المللی موردی، توجه خواهد نمود.

۳-۱- دکتین

نظریه پردازان حقوقی نقش مهمی در تفسیر و توسعه قواعد حقوقی دارند؛ به برخی از جنبه های این مساله در مبحث نخست اشاره شد ضمن اینکه برخی از مفسرین این حوزه - از جمله آنتونیو کاسه سه - به عنوان قاضی در دادگاه های کیفی بین المللی - دادگاه کیفی بین المللی لبنان - انجام وظیفه نموده اند. اهداف بیان شده در رویه دادگاه های کیفی بین المللی موردی، مورد تاکید دکتین حقوقی به طور کلی است، صرف نظر از اینکه توسط چه دادگاهی اعمال شود. برخی از نظریه پردازان در زمینه سیستم عدالت کیفی بین المللی اعلام نموده اند در رویه «دادگاه کیفی بین المللی یوگسلاوی سابق و رواندا»، سزادهی و بازدارندگی عمومی، اهداف اصلی مجازات به شمار می روند، بی تردید، دیوان نیز همین رویه را در پیش خواهد گرفت (کیتی شیایزری، 1391: 586).

۳-۲- شباهت در موضوع

جرائم مورد رسیدگی در این دادگاه ها دارای قرابت نزدیکی است. تمرکز دادگاه کیفی بین المللی یوگسلاوی سابق در رابطه با جرایم ارتكابی جنگی و یا نقض های فاحش حقوق بشردوستانه بین المللی بود، دادگاه کیفی بین المللی رواندا نیز بر مساله نسل زدایی تمرکز داشت؛ هر دوی این جرایم در اساسنامه دیوان، پیش بینی شده است.

۳-۳- اهداف یکسان

دادگاه های کیفی بین المللی نسبت به جرایمی دارای صلاحیت هستند که مورد دغدغه جامعه جهانی در کل است. جرایم جنگی، نسل زدایی، جرایم علیه بشریت و تجاوز در زمره این جرایم هستند. هدف از تشکیل این محاکم در وهله نخست، سزادهی مرتکبین چنین جنایت هایی است و در مرتبه بعد، ایجاد یک بازدارندگی است تا هم مرتکبین و هم سایرین به خود اجازه ندهند مرتکب چنین رفتارهایی شوند، رفتارهایی که با واکنش جدی جامعه جهانی مواجه می شود. ارتکاب چنین اعمالی، بر هم زنده نظم عمومی بین المللی است که در نتیجه آن، صلح و امنیت بین المللی را به مخاطره می اندازد. بر همین مبنا است که شورای امنیت سازمان ملل به عنوان نهاد متولی صلح و امنیت

بین المللی، موسس دادگاه های کیفری بین المللی بود با دیوان نیز در ارتباط است و می تواند نسبت به ارجاع وضعیت ها به دیوان اقدام نماید؛ ارتباطی که بیانگر اهداف یکسان این دو نوع از دادگاه ها است و بهره مندی دیوان از رویکردهای دادگاه های کیفری بین المللی موردی، می تواند دیوان را در دستیابی به اهداف خود، یاری دهد به ویژه موضوعاتی که نیازمند تفسیر و یافتن راه حل مناسب و سریع هستند.

بحث و نتیجه گیری

«دادگاه های کیفری بین المللی موردی» به جز در رابطه با هدف سزادهی، درخصوص بقیه اهداف مجازات با احتیاط رفتار نموده اند، دلیل عمده چنین رویکردی را می توان در این واقعیت دانست که این محاکم از ابزارهای مناسب جهت ارزیابی و تحقق سایر اهداف محروم بوده اند. هرچند می توان گفت برای نخستین بار این محاکم تلاش نمودند اهداف مجازات درحقوق داخلی را وارد سیستم بین المللی نمایند، اهدافی مانند بازدارندگی عام و خاص، اصلاح، توان گیری و حتی جبران خسارت، ولی باز به لحاظ مشکلات خاص ارزیابی و اقدام درخصوص آن ها، دادگاه همواره تأکید می نماید که نمی توان برای اهداف دسته اخیر، اهمیت بیش از حد در نظر گرفت. آشکارا می توان گفت هدف اصلاحی برای جنایتکارانی مانند دراگان نیکولیچ که فاذغ التحصیل دانشگاه ساریوو در رشته علوم سیاسی است و به حرفه معلمی در دبیرستان اشتغال داشت عملاً پوچ و بیهوده است. برای سایر اهداف اخیر در ارزیابی و کارایی آن ها می توان به نتیجه مشابهی دست یافت. آنچه قربانیان نیز از دادگاه انتظار داشتند اجرای عدالت بود و اینکه جنایتکاران به سزای اعمال خود برسند. درخصوص نقش بازدارندگی عام و خاص نیز نباید بیش از حد مبالغه کرد زیرا ارتکاب مجدد چنین جنایتی تنها می تواند در قالب یک سیاست جمعی از پیش طراحی شده محقق شود و اشخاص به تنهایی امکان و توانایی ارتکاب مجدد چنین جنایتی را ندارند تا عدم تکرار جنگ را ناشی از بازدارندگی خاص بدانیم. درخصوص بازدارندگی عام، این مسأله هم در رابطه با افراد منطقه جنگ قابل بحث است و هم افراد سایر مناطق دنیا، درحالی که دادگاه در سال ۹۳ تشکیل گردید و سال ۹۴ اولین کیفرخواست های آن صادر شد. ژوئیه ۱۹۹۵ مصادف شد با کشتار سربرینیتسا و دادگاه نتوانست به عنوان عامل بازدارنده عمل نماید.

در سایر نقاط دنیا نیز بعد از این محاکمه وضعیت های مخاصمه تداوم یافت. کارکرد واقعی مجازات در «دادگاه های کیفری بین المللی موردی» یک کارکرد سزگرایانه است که به تحقق صلح کمک نمود و عدالت مطلق را نمی شد از این دادگاه ها انتظار داشت. به قول آنتیوکاسسه^۱ تأسیس «دادگاه کیفری بین المللی یوگسلاوی» بدون تردید به عنوان اقدامی در نظر گرفته می شود که برای اعتلای صلح از طریق اجرای عدالت طراحی شده است و اشتباه خواهد بود اگر فرض کنیم که دادگاه براین اساس است که: «بگذارید عدالت اجرا شود حتی اگر جهان نابود شود بلکه دادگاه براین میناست که بگذارید عدالت اجرا شود تا مبادا جهان نابود شود.»^۲

دیوان کیفری بین المللی در زمانی آغاز به کار نمود که می توانست از تجربه دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات کمک بگیرد. هر چند بنا به خصیصه استقلال ذاتی این محاکم، دیوان الزامی به تبعیت از رویکرد های اتخاذی دادگاه های کیفری بین المللی موردی ندارد اما اسناد موسس و اسناد مرتبط دیوان از جمله، قواعد دادرسی و ادله به تبیین اهداف مجازات در دیوان نپرداخته اند. در پرونده های که دیوان رسیدگی نموده است اهداف مجازات به گونه ای کامل مورد تشریح قرار نگرفته است و نوعاً به همان مفاهیم اهداف اصلی سزادهی و بازدارندگی اشاره شده است؛ اهدافی که با تأکید بیشتری در دادگاه های کیفری بین المللی موردی، مورد پذیرش قرار گرفتند. اهداف و موضوع مشترک دادگاه های کیفری بین المللی و به ویژه ارتباط این محاکم با صلح و امنیت بین المللی این امکان را برای دیوان فراهم می آورد تا در پرتو یک ارتباط منطقی و اهدافی غایتگرایانه بتواند از رویه دادگاه های کیفری بین المللی موردی در رابطه با اهداف مجازات استفاده نماید؛ رویکردی که نه تنها مخالف قاعده نیست بلکه موافق قاعده است و به دیوان کمک می نماید تا نواقص هنجاری خود را در پرتو رویه قضایی، جبران نماید.

References

- Abels Denis, the objectives of punishment, university of Amesterdam- faculty of law, july 1, 2014
 Aghaei Janatmakan, Hussein (1393), International criminal law, international documents, Jungel publications.
 Aghaei Janatmakan, Hussein (1394), public criminal law, volume II, Jungel publications.
 Akhavan Payam, thr rise, and fall, and rise of international criminal justice, journal of international criminal justice, 11 (2013)

^۱ First report of the international tribunal for the Former Yugoslavia. Op-cite, paras.17-18

^۲ Fait justitia et pereat mundus, fait justitia ne pereat mundus

- Bassiouni Sherif,(2011) crimes against humanity, historical, evolution and contemporary application,first published, Cambridge university press.
- Bassiauni, cherif.(2003) introduction to international criminal law, translational publishers, Ardsley, Newyork.
- Bassiauni, cherif, perspective on international criminal justice, Virginia journal of international law , V.50, 2010
- Blewitt AM Graham (2008) the importance of a retributive approach to justice, cited in: the legacy of Nuremberg: civilizing influence or institutionalized vengeance? Edited by David A. Blumenthal and Timothy L.H.Mccormack, Martinus Nijhoff publishers.
- Cassese, Antonio, on the current trends towards criminal prosecution and punishment of breaches of international humanitarian law, European journal of international law, vol1.9, 1998
- Cryer Robert, Hakan Friman, Darri Robinson and Elizabeth Wilmshurst,(2007) An introduction to international criminal law and procedure, Cambridge university press, First Published.
- Dana,shahram, the limits if judicial idealism: should the international criminal court engage with consequentialist aspirations? Penn state journal of law and international affairs, vol 3, No 1, 2014.
- Damaska Mirjan, what is the point of international criminal justice? Chicago-kent law review, 83(2008)
- Hola Barbora, sentencing of international crimes at the ICTY and ICTR, Amsterdam law Forum, vol. 4:4, 2012
- Mcdoald Gabrielle Kirk, Problems, obstacles and achievement of the ICTY, international criminal justice journal 2(2004)
- Schabas, William, Unimaginable atrocities: justice, politics, and right at the war crimes tribunals, oxford university press.2012
- Rhea Harry M, the Nuremberg effect on contemporary international criminal justice, criminal justice studies, vol.21, no 24, December 2008
- Woods Andrewk, moral judgment & international crimes: the disutility of desert, Virginia journal of international law . vol.52.spring 2012
- Smeulers, Alette, Barbora Hola and Tom Van Denberg, sixty-five years of the international criminal justice: The facts and figures, international criminal law review 13 (2013), Martinus N I, Hoff publisher
- ICTY, judgement, prosecutor v. Milan Lukic and Sredoje Lukic, case No, IT-98-32/1-T-T.ch 20 July 2009
- ICTY, judgement, prosecutor v.Drazen Erdemovic, case No, IT-96-22-T, T.ch2 , November 1996
- ICTY, judgement, prosecutor v. Radovan Karadzic, case No- IT-95-5/18-T, T.Ch, 24 March 2016
- ICTY, judgement, prosecutor v.Zdravko Tomilir, case No. IT-05-88/2-T, T.ch, 12 December 2012
- ICTY, judgement, prosecutor v.Milan Matric, case No, IT-95-11-T, T.Ch, 12 june 2007
- ICTY, judgement, prosecutor v.Tadic, case No, IT-94-1-A And IT-94-1-Abiss,A.Ch, 26 june 2000
- ICTY, judgement, prosecutor v.Tihmir Blaki, case No, IT-95-14-T, T.Ch, 3 march 2000
- ICTY, judgement, prosecutor v.Rasim Delic, case No, IT-04-83-T, T.Ch, 15 september 2008
- ICTY, judgement, prosecutor v.Stakic, case No, IT-97-24-A, A.Ch, 22 March 2006, para, 402/ 2. ICTY, judgement, prosecutor v.Delalic, case No, IT-96-21-A, A.Ch, 20 February 2001,
- ICTY, judgement, prosecutor v.Kordic and cerka, case No, IT-95-14/2-A, A.Ch, 17 December 2004
- ICTY, judgement, prosecutor v.Erdemovic, case No, 5-3, T.Ch, 1998
- ICTY judgement prosecutor v.Enver Hadzi hasanovic, Amir kubura, case No.IT-02-47-T-15,T.Ch.15 March 2006
- ICTY judgement, Prosecutor v. Erdemovic, case No.IT-96-22-T, T.Ch, 29 November 1996
- ICTY Judgement, Prosecutor v. Zoran Kupre, Mirjan Kupre, Vlatko Kupre and Vladimir Anti, case no, IT-95-16-T, 14 January 2000
- ICTY Judgement, prosecutor v. Zdravko Tolimir, case No. IT- 05O 088/2-T, T.ch, 12 December 2102
- ICTY judgement, Prosecutor v. Dragan Nikolic, case No.IT-94-2-s, T.Ch, 18 December 2003
- ICTY judgement, Prosecutor v. Biljana Plavsic, case No.IT-00-39 and 40/1-5, T.Ch, 27 Feburary 2003
- Prosecutor v. Jeande Dieu Kamuhanda, case No.ICTR-95-54A-T, T.Ch,22 January 2004.
- Prosecutor v. Mikaeli Muhimana, case No.ICTR-95-18-T, T.Ch,28 April 2005
- Prosecutor v. Emmanuel NDindabahizi, case No.ICTR-2001-71, T.Ch,15 July 2004
- Prosecutor v. Rutanga), case No.ICTR-96-3,judgement and sentence, 2 Febuary 1999
- Prosecutor v. Kayishema and Ruzinda, (T.ch), case No.ICTR-95-1-T,21 May 1999
- Prosecutor v. Akayesu, case No.ICTR-96-4-T,2 September 1998,
- Prosecutor v. Kambanda, case No.ICTR-97-23-s,23 September 1998
- Prosecutor v. Ruggi, case No.ICTR-97-32-I,1 June 2000
- Prosecutor v. Rugambara, case No.ICTR-00-59-T,16 November 2007
- Prosecutor v. Aloys Simba, case No.ICTR-02-76-T,13 December 2005
- Prosecutor v. Serushago,Appeals judgement , case No.ICTR-98-39-A,6 April 2000
- Prosecutor v. Kayishema and Ruzindana, case No.ICTR-95-1-T,(T.ch),21 May 1999
- Prosecutor v. Serushago, srntencing judgement, case No.ICTR-98-39-S,5 February 1999
- Decision on the sentence pursuant to article 76 of the statute, the prosecutor v. Germain Katanga, T.CH II,No.ICC-01/04-01/07, 23 May 2014

Decision on Sentence pursuant to Article 76 of the Statute, Situation in the Democratic Republic of The Congo, In the Case of The Prosecutor v .Thomas Lubanga Dyilo, T.Ch 1, No, ICC-01/04-01/06, 10 July 2012
First report of international tribunal for the former Yugoslavia, A/49/342.s/1994/1007, 29 August 1994
ICTY President, fifth annual report, A/53/219.s/1998/737, 20 August 1998,
Un.secretary- General, the rule of law and transitional justice in conflict and post conflict societies, un.doc.s/2004/616

